

6 Οκτωβρίου 2017

Η αμφίσημη Δημοκρατία: Το δημοψήφισμα της Καταλονίας

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Γράφει ο Στέφανος Βιτωράτος, Αναλυτής ΚΕΔΙΣΑ (Κέντρο Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων)

Ζούμε σε μία εποχή μεγάλων αλλαγών. Η ίδια η Ευρώπη αλλάζει και η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αμφισβητείται. Το αίτημα για περισσότερη

κυριαρχία των διαφορετικών ευρωπαϊκών περιφερειών, πηγάζει από τις πολλαπλές σημερινές οικονομικές προκλήσεις και αποτελεί τη λυδία λίθο για το μέλλον τόσο της Ένωσης όσο και των επιμέρους κρατών. Οι διασπαστικές τάσεις εκφράζονται κατά καιρούς μέσα από δημοψηφίσματα τα οποία, παρά την απήχηση των τελευταίων χρόνων, εξακολουθούν να είναι σπάνια.

Η πρόσφατη εμπειρία της Σκωτίας, συνέβαλε στην «απεννοχοποίηση» τέτοιων πρωτοβουλιών και άνοιξε το δρόμο για παρόμοιες πρωτοβουλίες στο μέλλον. Μία τέτοια είναι και αυτή της Καταλονίας. Η παρούσα ανάλυση, πραγματεύεται το δημοψήφισμα ανεξαρτησίας της Καταλονίας της 1ης Οκτωβρίου 2017. Στο πρώτο σκέλος, αναλύονται μερικά βασικά χαρακτηριστικά των δημοψηφισμάτων. Στη συνέχεια επικεντρώνεται στην υπό εξέταση περίπτωση, κάνοντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή-ανάλυση για να καταδείξει το πώς οδηγηθήκαμε στο συγκεκριμένο δημοψήφισμα. Τέλος, πραγματοποιείται μια κριτική ανάλυση των επιχειρημάτων υπέρ και κατά της απόφασης για τη διενέργειά του. Είναι καθοριστικό σε μια τέτοια πολιτική συγκυρία να γίνουν αντιληπτοί όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν προκειμένου να βρεθεί η ενδεδειγμένη λύση.

Οι απαραίτητες παράμετροι

Τα δημοψηφίσματα ανεξαρτησίας δεν είναι μια πρακτική άγνωστη στην παγκόσμια, αλλά και ειδικότερα στην ευρωπαϊκή ιστορία. Μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, δημοψηφίσματα πραγματοποιήθηκαν στις νεοσύστατες χώρες, όχι τόσο για να στοιχειοθετήσουν ουσιαδώς την ανεξαρτησία του κράτους, αλλά πολύ περισσότερο ως πανηγυρικές εθνικές εκδηλώσεις μιας νεοσυσταθείσας ελευθερίας (Siroky, Mueller, & Hechter, 2016). Το σχεδόν ομόφωνο αποτέλεσμα, λειτουργούσε ως μια προβολή της ενότητας και παράλληλα σηματοδοτούσε τη δημιουργία μιας νέας εθνικής ταυτότητας. Στον αντίποδα, άλλες περιοχές της Ευρώπης, όπως η Σκωτία, η Χώρα των Βάσκων, η Καταλονία και η Φλάνδρα, προωθούν τα πάγια αυτονομιστικά αιτήματα τους με απώτερο στόχο -όχι για όλες απαραίτητα- τη διενέργεια ενός δημοψηφίσματος για την ανεξαρτησία τους.

Η Σκωτία έδειξε το δρόμο με το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησίας της το 2014. Παρότι, το αποτέλεσμα ήταν αρνητικό, τέθηκαν συγκεκριμένοι όροι και όρια τα οποία διασφάλιζαν τη νομιμότητα της απόφασης για την ανεξαρτησία. Ειδικότερα, η απόφαση αυτή θα πρέπει να είναι προϊόν λαϊκής εντολής και να εκπορεύεται από τη ψήφο των ίδιων των πολιτών πάνω σε μια πολύ συγκεκριμένη ερώτηση και μέσω μιας διαδικασίας συμφωνημένης μεταξύ κεντρικής και περιφερειακής κυβέρνησης (Lineira & Cetra, 2015).

Γίνεται έτσι αντιληπτό, ότι η έκβαση του αιτήματος για δημοψήφισμα, κρίνεται

κατά κύριο λόγο από την προθυμία της κεντρική κυβέρνησης. Υπάρχουν παράγοντες όπως (i) ο διακριτός πολιτικός, πολιτιστικός και οικονομικός χαρακτήρας της περιφέρειας, (ii) η εξάρτηση του κέντρου από την περιφέρεια και (iii) η ρεαλιστική πιθανότητα της ανεξαρτητοποίησης, που επηρεάζουν την προθυμία και τη διαπραγματευτική στάση της κεντρικής κυβέρνησης απέναντι στην πιθανότητα ενός δημοψηφίσματος. Στην περίπτωση που το κέντρο όμως, δεν εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την περιφέρεια, ή , η περιφέρεια δε διαθέτει ρεαλιστική πιθανότητα να ανεξαρτητοποιηθεί, είναι πιθανό η κεντρική διοίκηση να κρατάει πιο άτεγκτη στάση. Εκ πρώτης όψεως, καμιά κυβέρνηση δε θα ρίσκαρε τη διενέργεια ενός τέτοιου δημοψηφίσματος, το οποίο ενέχει τον κίνδυνο, όχι μόνο μιας εξόφθαλμης πολιτικής ήττας, αλλά πολύ περισσότερο της απώλειας μέρους της επικράτειας (Siroky, Mueller, & Hechter, 2016). Αυτή ακριβώς είναι και η έννοια της «τοποκρατίας» (topocracy) κατά τον Beer: η αναπόφευκτη, έστω και για συμβολικούς λόγους, εξάρτηση του κέντρου από την περιφέρεια (Beer, 1978). Οι εκάστοτε ηγέτες της περιφέρειας, γνωρίζοντας αυτή τη συνθήκη «ομηρίας» της κεντρικής διοίκησης, προσπαθούν να αποκομίσουν τα περισσότερα δυνατά οφέλη για την περιφέρεια τους, συχνά πατώντας και στο ζήτημα της ταυτότητας, το οποίο είναι κομβικής σημασίας.

Παρατηρείται, έτσι, το φαινόμενο, στις περιφέρειες με αποσχιστικές-αυτονομιστικές τάσεις, της συνύπαρξης δύο παράλληλων ταυτοτήτων: της επίσημης κρατικής και της υπό-κρατικής-περιφερειακής, οι οποίες συχνά βρίσκονται σε μια ανταγωνιστική σχέση. Η περιφερειακή ταυτότητα είναι και αυτή που επηρεάζει σε μεγαλύτερο βαθμό τα σχέδια περί ανεξαρτησίας και επηρεάζει διττά: αφενός στηρίζει την εικόνα της νομιμοποίησης και της ενότητας στο εσωτερικό και αφετέρου, ενισχύει τη διαπραγματευτική δυναμική σε πιθανές διαπραγματεύσεις με την κεντρική διοίκηση. Το ιδιαίτερο γνώρισμα που μπορεί να διαχωρίζει την ταυτότητα μπορεί να είναι η γλώσσα, η θρησκεία, η φυλή, ακόμα και η πολιτική ιδεολογία (Wittman, 1991). Επιπλέον, δε μπορεί να αγνοηθεί, το πώς η συγκεκριμένη ταυτότητα αντικατοπτρίζεται και εκφράζεται μέσα από την εκάστοτε πολιτική πρωτοβουλία, ή το πώς συνδέεται με οικονομικά χαρακτηριστικά και αιτήματα. Όσο δυνατότερη οικονομικά η περιφέρεια, τόσο ισχυρότερα τα αιτήματα και οι αποσχιστικές τάσεις.

Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να υπογραμμιστεί, ότι η σχέση της υπο-κρατικής ταυτότητας και του αιτήματος ανεξαρτησίας δεν είναι ντετερμινιστική. Είναι πιθανό να αναζητείται η περαιτέρω ενίσχυση της αυτοδιοίκησης και των περιφερειακών θεσμών, καθώς δεν είναι όλα τα αυτονομιστικά κινήματα κατ' ανάγκη και αποσχιστικά.

Οι αξιώσεις της Καταλονίας

Στην περίπτωση της Καταλονίας τα αυτονομιστικά αιτήματα είναι διαχρονικά. Η Καταλονία είναι μια από τις 17 αυτόνομες περιφέρειες της Ισπανίας, με δική της γλώσσα, ιστορία άνω των χιλίων χρόνων ως αυτόνομη περιοχή και πληθυσμό όσο περίπου η Ελβετία (7.5 εκατομμύρια),. Αντιπροσωπεύει σχεδόν το ένα πέμπτο της παραγωγής της χώρας με οικονομία συγκρίσιμη με αυτή της Πορτογαλίας (BBC, 2017). Μήπως με εξωτερικούς όρους η Καταλονία στοιχειοθετεί μια καλή αξίωση στην ανεξαρτησία;

Μέχρι πρόσφατα, ο καταλανικός εθνικισμός επικεντρώθηκε κυρίως σε γλωσσικά και πολιτιστικά θέματα. Η αναγνώριση των εθνικών ιδιαιτερότητα και η προώθηση της καταλανικής γλώσσας ήταν αρχικά οι κύριοι στόχοι του εθνικιστικού κινήματος (Lineira & Cetra, 2015). Η αντίληψη όμως της σημαντικής συνεισφοράς της περιφέρειας στον εθνικό προϋπολογισμό και η αντίστοιχη χαμηλή ανταποδοτικότητα που λαμβάνεται, δημιούργησαν ένα αίσθημα αδικίας στους Καταλανούς και προσέθεσαν και τα οικονομικά ζητήματα στην εξίσωση των αυτονομιστικών αιτημάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι κρατικές επενδύσεις στην Καταλονία υποχώρησαν: το σχέδιο του εθνικού προϋπολογισμού για το 2015 έδωσε 9,5% των κρατικών κονδυλίων στην Καταλονία – σε σύγκριση με σχεδόν 16% το 2003 (Bousquets Guardia, 2017).

Παράλληλα προς τα προαναφερθέντα, στη συγκεκριμένη περίπτωση, σημαντικό ρόλο παίζει και η πολιτική ιδεολογία. Η επιθυμία ανοικοδόμησης μιας πιο δημοκρατικής και κοινωνικά δίκαιης κοινωνίας απέναντι στον κεντρικό συντηρητισμό της Μαδρίτης, όπως διατείνονται οι κυβερνώντες της Καταλονίας, έχει τις ρίζες της στην καταπίεση που υπέστη η περιφέρεια την περίοδο της δικτατορίας του Φράνκο (1939-1975) (Jones, 2017). Η καταπιεσμένη πολιτική συνείδηση των Καταλανών αναθάρρησε μετά το θάνατο του Φράνκο. Με το ισπανικό σύνταγμα του 1978, το οποίο δημιούργησε ένα αποκεντρωμένο μεν, αλλά όχι τυπικά ομοσπονδιακό κράτος, η Καταλονία απέκτησε τη σημερινή της αυτονομία (υπερψηφίστηκε με ποσοστό 90% από τους Καταλανούς) (Minder, 2017). Μια αυτονομία, η οποία ωστόσο, δε μοιάζει σήμερα επαρκής και γι' αυτό το λόγο έγιναν αρκετές προσπάθειες στο παρελθόν να επαναδιαπραγματευθούν οι όροι αυτής. Σημαντικότερη όλων, ήταν αυτή του 2006, όταν το νέο καταστατικό που ψηφίστηκε από την καταλανική βουλή μετά και τη διαπραγμάτευσή του με την ισπανική κυβέρνηση, ετέθη σε δημοψήφισμα -με χαμηλή προσέλευση- και υπερψηφίστηκε από τη συντριπτική πλειοψηφία των Καταλανών (περίπου 73%). (Bousquets Guardia, 2017) Το καταστατικό προέβλεπε περισσότερες εξουσίες, κυρίως οικονομικές και χαρακτήριζε την Καταλονία, «έθνος».

Εντούτοις, το ισπανικό συνταγματικό δικαστήριο, επιλήφθηκε της υπόθεσης και αναδιατύπωσε αναδρομικά 14 άρθρα του καταστατικού το 2010. Τόνισε στη απόφασή του ότι δεν υπάρχει ουδεμία νομική σημασία στον όρο «έθνος», ότι η καταλανική γλώσσα δεν έχει το status που έχει η ισπανική και απέκδυσε πολλές από τις επαυξημένες εξουσίες που είχαν πρωτύτερα αναγνωριστεί. Το αξιοσημείωτο είναι ότι η υπόθεση οδηγήθηκε στο δικαστήριο έπειτα από σχετική εκστρατεία του Λαϊκού Κόμματος, το οποίο ήταν τότε στην αντιπολίτευση και κατόπιν πρωτοβουλίας του από τότε ηγέτη του Mariano Rajoy, σημερινού πρωθυπουργού της Ισπανίας (Bousquets Guardia, 2017).

Η απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου, σε συνδυασμό με την εκλογική νίκη του Λαϊκού Κόμματος το 2011, πόλωσαν το κλίμα στην Καταλονία και η κοινή γνώμη μετατοπίστηκε από μία θέση υπέρ της αυτονομίας σε μια αυξανόμενη τάση υπέρ της ανεξαρτησίας (Lineira & Cetra, 2015). Η τάση αυτή μετουσιώθηκε σε πράξη από την τότε κυβέρνηση της Καταλονίας του Artur Mas, η οποία συγκάλεσε δημοψήφισμα για το πολιτικό μέλλον της περιφέρειας το Νοέμβριο του 2014 (BBC, 2014). Το συνταγματικό δικαστήριο επιλήφθηκε εκ νέου της υποθέσεως και έκρινε παράνομο το δημοψήφισμα έπειτα από σχετικό αίτημα της ισπανικής κυβέρνησης. Το δημοψήφισμα μετονομάστηκε σε «διαδικασία συμμετοχής των πολιτών» και διενεργήθηκε αψηφώντας τη δικαστική απόφαση. (Rios, 2017). Η διαδικασία δεν

επέφερε ουσιαστική πολιτική αλλαγή, αλλά λειτούργησε περισσότερο ως σφυγμομέτρηση της τάσης υπέρ της ανεξαρτησίας και ως μέσο πόλωσης του κόσμου. Η ανυπακοή αυτή οδήγησε στη μετέπειτα καταδίκη του Mas και τριών από τους τότε υπουργούς του, το Μάρτιο του 2017, με ποινή την απαγόρευση της συμμετοχής του στα δημόσια αξιώματα (Bousquets Guardia, 2017).

Σε συνέχεια του εκκολαπτόμενου συγκρουσιακού κλίματος, η σημερινή περιφερειακή κυβέρνηση της Καταλονίας ανακοίνωσε την πρόθεσή της να διενεργηθεί δεσμευτικό δημοψήφισμα για το μέλλον της περιφέρειας, τον Ιούνιο του 2017, έπειτα από προσπάθεια προσέγγισης της Μαδρίτης με σειρά προτάσεων που απέτυχαν. Μετά από διαβούλευση στην Καταλανική Συνέλευση, ο νόμος του δημοψηφίσματος εγκρίθηκε στη σύνοδο της 6ης Σεπτεμβρίου παράλληλα με ένα νόμο που προβλέπει ότι, η απόφαση για την ανεξαρτησία, θα είναι δεσμευτική αν υπάρχει απλή πλειοψηφία, χωρίς να απαιτείται ελάχιστη προσέλευση στις κάλπες (Rios, 2017). Το συνταγματικό δικαστήριο αμέσως επενέβη και ανακήρυξε παράνομο το δημοψήφισμα. Η κυβέρνηση της Καταλονίας στον αντίποδα, δήλωσε ότι η απόφαση δεν ισχύει για την Καταλονία και ότι το δημοψήφισμα θα γίνει σύμφωνα με τα προβλεπόμενα την 1η Οκτωβρίου, οδηγώντας την Ισπανία σε συνταγματική κρίση (Jones, 2017).

Οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος

Σε περίπτωση θετικής έκβασης, το περιφερειακό κοινοβούλιο έχει δεσμευτεί να καταστήσει το αποτέλεσμα δεσμευτικό εντός 48 ωρών, γεγονός που θα μπορούσε να μεταφραστεί σε μονομερή δήλωση ανεξαρτησίας. Η ισπανική κυβέρνηση έχει ήδη κινηθεί νομικά ώστε να πάρει τον έλεγχο των οικονομικών και της αστυνόμευσης της περιοχής, εγείροντας αντιδράσεις περί de facto κατάστασης ανάγκης. Έχει αποφύγει, ωστόσο, να κάνει χρήση του άρθρου 155 του ισπανικού συντάγματος και να αποκτήσει τον πλήρη έλεγχο της Καταλονίας υπέρ της αδιαχώριστης ενότητας του ισπανικού κράτους (Spanish Constitution, 1978).

Εμβαθύνοντας στα νομικά επιχειρήματα, παρατηρείται ότι η εσωτερική έννομη τάξη είναι αντίθετη στο δημοψήφισμα. Το ισπανικό σύνταγμα προφυλάσσει την «αδιαχώριστη ενότητα» και είναι δυνατό να τροποποιηθεί μόνο από το ισπανικό κοινοβούλιο. Επιπλέον, το καταστατικό της Καταλονίας προβλέπει ότι οποιοδήποτε αλλαγή στο καθεστώς της περιφέρειας πρέπει να υπερψηφιστεί από αυξημένη πλειοψηφία δύο τρίτων, ενώ ο νόμος για το δημοψήφισμα πέρασε με απλή. (Statute of Autonomy of Catalonia, 2006). Η καταλανική κυβέρνηση επικαλείται το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση και ότι παρά τον άκαμπο ισπανικό νόμο, υπάρχει διεθνές νομικό προηγούμενο στην περίπτωση της διαδικασίας ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου. Η 2010/02 απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου

της Χάγης, μεταξύ άλλων προβλέπει ότι όταν υπάρχει σύγκρουση μεταξύ του συνταγματικού πλαισίου του κράτους και των δημοκρατικών επιθυμιών των πολιτών τους, σε μια δημοκρατική κοινωνία ο νόμος δεν μπορεί να καθορίσει την κοινωνική βούληση των πολιτών του επειδή είναι οι άνθρωποι που μπορούν να δημιουργήσουν ή να αλλάξουν τη νομιμότητα [(Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo, 2010). Η διαφορά με τη συγκεκριμένη περίπτωση έγκειται στο ότι, τότε, οι Η.Π.Α. παρείχαν τα απαραίτητα διεθνή εχέγγυα για την υποστήριξη της ανεξαρτησίας, ενώ η καταλανική κυβέρνηση, επιχειρώντας να διεθνοποιήσει το ζήτημα έχει ζητήσει πολλάκις διεθνή στήριξη, αλλά η απάντηση παραμένει ότι η υπόθεση αποτελεί ένα αυστηρά εσωτερικό ζήτημα (Ordeix & Ginesta, 2014) Γιατί όμως η καταλανική κυβέρνηση προχωράει τώρα στη διενέργεια του δημοψηφίσματος ενώ τα νομικά επιχειρήματα και η διεθνής της δυναμική δεν είναι ισχυρά;

Η κεντρική κυβέρνηση δε δεχόταν να μπει σε διαπραγματεύσεις για μια διαφορετική πολιτική σχέση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας που θα ενέκρινε και περισσότερη αυτονομία της περιοχής. Η έλλειψη προθυμίας οφείλεται κυρίως στην έλλειψη εναλλακτικής λύσης. Τόσο το νομοθετικό κλείδωμα της κυβέρνησης της Καταλονίας, βάσει συντάγματος και καταστατικού, όσο και η αμοιβαία οικονομική εξάρτηση και η σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση, θεωρούνται ως επαρκείς διασφαλίσεις- άγκυρες για την ισπανική κυβέρνηση. (Griffiths, Alvarez, & Martinez i Coma, 2015).

Ωστόσο, πολλοί Καταλανοί, δεν έχουν ακόμα ξεχάσει τον περιορισμό των εξουσιών τους από την αναδρομική απόφαση του συνταγματικού δικαστηρίου και η σημερινή πολιτική συγκυρία έχει φέρει τον κ. Rajoy, από το 2016, επικεφαλής μιας κυβέρνησης μειοψηφίας. Συνεπώς, μια βαθιά, συνταγματική ή εδαφική κρίση θα μπορούσε να ωθήσει τα κόμματα της αντιπολίτευσης να αποσύρουν τη στήριξή τους και να ζητήσουν την απομάκρυνσή του.

Ενόψει των παραπάνω, η στάση που αρχικά τηρήθηκε από την κυβέρνηση ήταν επιφυλακτική αφενός, αψηφώντας τις εξαγγελίες της Καταλονίας και διστακτική αφετέρου, εφόσον δε χρησιμοποιούνται τα δραστικότερα εργαλεία που έχει στη διάθεσή της, όπως αυτό του αρ. 155. (Economist, 2017). Μια τέτοια κίνηση, θα ήταν εξαιρετικά αντιπαραγωγική και θα ενίσχυε την πόλωση, τη μαζικότητα και το έρεισμα ακόμα και των αδιάφορων ως προς το δημοψήφισμα. Ακόμα όμως και η προληπτική βία με τις συλλήψεις πολιτικών, τη σφράγιση εκλογικών κέντρων και την κατάσχεση ψηφοδελτίων, συμβολικά θυμίζει σκοτεινές μέρες. Η Καταλανική κυβέρνηση, υψώνοντας τους τόνους, κατηγορεί τον πρωθυπουργό ότι περιστέλλει το δικαίωμα ψήφου. Η πιο πιεστική πρόκληση, ωστόσο, θα μπορούσε να προέλθει

από τους δρόμους της Καταλονίας καθώς δεν είναι σαφές πώς οι Καταλανοί θα μπορούσαν να αντιδράσουν στο ενδεχόμενο εκτεταμένης καταστολής (Minder, 2017).

Εκτιμάται ότι η κατάσταση θα οδηγηθεί στα άκρα και δεν αποκλείεται να ανακηρυχθεί η ανεξαρτησία σε περίπτωση πλειοψηφίας, ακόμα και με χαμηλή προσέλευση, κατά τα εξαγγελθέντα. Είναι φυσιολογικό η Καταλονία να παίζει αυτό το τελευταίο της χαρτί. Είτε θα ανεξαρτητοποιηθεί και θα βαδίζει η χώρα σε αχαρτογράφητα εδάφη, είτε θα υποχρεώσει την ισπανική κυβέρνηση να προτείνει αντίμετρα σε ενδεχόμενες διαπραγματεύσεις, είτε σε περίπτωση κλιμάκωσης της καταστολής θα εκθέσει τον κ. Rajoy και θα προκαλέσει την απομάκρυνση του.

Αντί επιλόγου

Συμπερασματικά, γίνεται κατανοητό ότι, οποιαδήποτε και αν είναι η τελική έκβαση του δημοψηφίσματος, το τοπίο στην Ισπανία δεν είναι το ίδιο. Από τη μία η ενότητα της χώρας και η επιβίωση του πρωθυπουργού διακυβεύεται, ενώ από την άλλη η Καταλανική κυβέρνηση, ουσιαστικά παρανομεί στο όνομα του κυρίαρχου λαού. Ο διάλογος ο οποίος έχει ως τώρα εκλείψει είναι απαραίτητος για την επίλυση της συγκεκριμένης κρίσης. Το μόνο σίγουρο είναι ότι δε θα είναι εύκολος και οποιαδήποτε διαπραγμάτευση θα γίνει υπό τη σκιά ενός αβέβαιου μέλλοντος (Powell, 1999).

Βιβλιογραφία-Πηγές

Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (International Court of Justice July 22, 2010). available at: HYPERLINK «<http://www.icj-cij.org/files/case-related/141/16010.pdf>» <http://www.icj-cij.org/files/case-related/141/16010.pdf> .]

BBC. (2014, September 27). Catalonia president signs independence referendum decree. Retrieved from [www.bbc.com](http://www.bbc.com/news/world-europe-29390774): <http://www.bbc.com/news/world-europe-29390774>

BBC. (2017, September 28). Catalonia referendum: Does the region want to leave Spain? Retrieved from [www.bbc.com](http://www.bbc.com/news/world-europe-29478415): <http://www.bbc.com/news/world-europe-29478415>

Beer, S. (1978). Federalism, Nationalism and Democracy in America. *American Political Science Review*, 72 (1), 9-21.

Bousquets Guardia, A. (2017, September 26). Catalonia referendum: How did we

get here? Retrieved from [www.politico.eu: http://www.politico.eu/article/catalonia-referendum-independence-timeline-how-did-we-get-here/](http://www.politico.eu/article/catalonia-referendum-independence-timeline-how-did-we-get-here/)

Economist. (2017, September 26). Why the referendum on Catalan independence is illegal. Retrieved from [www.economist.com: https://www.economist.com/blogs/economist-explains/2017/09/economist-explains-17](https://www.economist.com/blogs/economist-explains/2017/09/economist-explains-17)

Griffiths, R. D., Alvarez, P. G., & Martinez i Coma, F. (2015). Between the sword and the wall: Spain's limited options for Catalan secessionism. *Nations and Nationalism*, 21(1), 43-61.

Jones, S. (2017, September 10). Catalans to celebrate their national day with independence protests. Retrieved from [www.theguardian.com: https://www.theguardian.com/world/2017/sep/10/catalans-celebrate-national-day-independence-protests](https://www.theguardian.com/world/2017/sep/10/catalans-celebrate-national-day-independence-protests)

Lineira, R., & Cetra, D. (2015). The independence Case in Comparative Perspective. *The Political Quarterly*, 86 (2).

Minder, R. (2017, September 26). Catalonia's Independence Referendum: What's at Stake? Retrieved from [www.nytime.com: https://www.nytimes.com/2017/09/26/world/europe/spain-catalonia-referendum.html?mcubz=0](https://www.nytimes.com/2017/09/26/world/europe/spain-catalonia-referendum.html?mcubz=0)

Ordeix, E., & Ginesta, X. (2014). Political Engagement Principles as the Basis for New Regional Self-Determination Processes in Europe: The Case of Catalonia . *American Behavioural Scientist*, 58 (7), 928-940.

Powell, R. (1999). *In the Shadow of Power: States and Strategies in International Politics*. Princeton NJ: Princeton Univeristy Press.

Rios, P. (2017, September 6). Las diez claves de la ley del referéndum de Cataluña. Retrieved from [elpais.com: https://elpais.com/ccaa/2017/09/06/catalunya/1504677760_128384.html](https://elpais.com/ccaa/2017/09/06/catalunya/1504677760_128384.html)

Siroky, D., Mueller, S., & Hechter. (2016). Center-Periphery Bargaining in the Age of Democracy. *Swiss Political Science Review*, 22 (4), 439-453.

Spanish Constitution. (1978). Retrieved from <http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/ispania.pdf>

Statute of Autonomy of Catalonia. (2006). Retrieved from

<https://www.parlament.cat/document/cataleg/150259.pdf>

Wittman, D. (1991). Nations and States: Mergers and Acquisitions; Dissolutions and Divorce. *The American Economic Review*, 81(2), 126-129.

Πηγή: vimaorthodoxias.gr